

6

F. D. G.
SPECIMEN ACADEMICUM,
DE
**INSUFFICIENTIA
RELIGIONIS
NATURALIS,**

Cujus
PARTEM PRIOREM,
Consent. Ampliff. Facult. Philos. in Reg. Acad. Aboënsi,
PRÆSIDE,

MAXIME REVERENDO atque CELEBERRIMO VIRO
**D: NO CAROLO
MESTERTON,**

S. S. Theol. Doct. Log. & Metaph. PROF. Reg. & Ord.

Publicæ Candidorum censuræ desert,
FABIANUS GESTRINIUS, Sal. Fil.
WIBURGENSIS.

Die XVII. Octobris Anni MDCCLXI.
IN AUDITORIO MAJORI.

H. A. M. C.

A B O Æ,
Impress. JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL.

S:Æ R:Æ MAJ:TIS
SUMMÆ FIDEI VIRO;
ILLUSTRISSIMO atque CELSISSIMO
Libero BARONI ac HEROI,

D:NO **FABIANO**
W R E D E.

REGIS REGNIQUE SVIO-GOTHICI SENATORI,
ORDINUM REGIONUM EQUITI
ET COMMENDATORI.

MECENATI GRATIOSISSIMO.

Ignosce MÆCENAS Summe, quod in devotissimæ
venerationis documentum pagellas hasce, rudi Mi-
nerva elaboratas, CELSISSIMO NOMINI
Tuo dicare audeam. Obstupefcit animus meus venera-
tione, quoties cultus, quem dignitati meritisque tuus de-
beo memorsum; quotiesque favorem Tuum inclytum,
beneficiaque Tua prælustria parentibus meis dilectissi-
mis mihiq; nullo non tempore collata perpendo: horum
enim jam in primis incunabilis, in eo, quod baptismi
mei Honorabilis esse volueris Testis, me participem fe-
cisti. Unde dissertationem hanc cur CELSISSIMO
NOMINI Tuo consecrare aufussim, ratio est in
promptu. Supplex igitur *oro*, vile hoc munus, in per-
petuam & immortalem beneficiorum Tuorum memori-
am; felix quidem munus hocce, sed ego felicissimus, si
gratiosissimo vultu hoc adspecturus propensissimaque ma-
nu suscepturus sis; atque me in clientela tua habeas,
qui pro tua & Illustrissimæ Familiae Tuæ salute, quoad
vixero, indefessas preces fundere non desistam: per-
mansurus

ILLUSTRISSIMÆ EXCELLENTIÆ TUÆ

devotissimus cliens

FABIANUS GESTRINIUS.

GENEROSISSIMO VIRO,
**D. OTT. GUST.
W R E D E.**

LIBERO BARONI de Willickala & Anjala.
Centurioni maxime Strenuo.

DOMINO BENIGNISSIMO.

Plura omnino majoraque benevolentiae Tuæ in me
meosque exstiterē documenta, quam verba ido-
nea apud me inveniuntur, quibus satis digne illa de-
prædicare possim. Quid? quod, tot tantaque, GE-
NEROSISSIME BARO, Tua fuerunt beneficia erga me,
ut nulla unquam dies, nulla temporum vetustas,
nec casus ullus, neque fortuna oblivione ea delere
potuerit. Suscipe igitur fronte placida, *Patrone*
Optime, in tesseram animi gratissimi pignusque re-
verentiae nunquam desiturae, munusculum hocce
chartaceum; atque sinas me posthac benevolentiae
Tuæ ut hucusque participem fieri; qui pro tua tuo-
rumque penenni flore vota fundam calidissima, sem-
per permanſurus

GENEROSISSIMI NOMINIS TUI

cultor devotissimus
FABIANUS GESTRINIUS.

Plurimum Reverendo atque Clarissimo VIRO,

D: NO SALOMONI
GESTRINIO,

SACELLANO & vice PASTORI Ecclesiarum, quæ DEO
in Elimæ & Anjala Colliguntur, longe meritissimo,

PARENTI INDULGENTISSIMO.

Quanto perfundar gaudio, cum tandem exoptatissimus
ille eluxit dies, quo Paternum Tuum amorem fa-
voremque nullo non tempore mihi præstitum, publice de-
prædicare audeam, verbis exprimere non possum. Tot
tantæque parens Indulgentiss. tua sunt Paterna merita
in me, quot quantaque Filius unquam a parente exopta-
re potest. Nam post DEum Tu mihi vitam dedisti, Tu
mihi alimenta præstitisti necessaria, Tu me litteras mo-
resque docuisti. Hæc & alia Tua beneficia vere Pa-
terna, quibus omnibus me non satis digne prædicandis
nedum compensandis parem esse puto, altissime fixa sunt
in gratissimo pectore. Interea præsentis lucubrationes A-
cademicas qualescunque tibi in pignus nunquam mori-
turæ venerationis trado. De cetero DEum assidue implo-
rabo, velit Tuam, Mi Parens, ætatem adhuc multum
temporis prorigare, ut Tui, cum liberi, tum auditores,
de Patre & Pastore desideratissimo quam diutissime gau-
dere queant. Sic vovet, qui ad ultimum vitæ halitum
permanens est

PARENTIS SUI INDULGENTISSIMI

filius obedientissimus

FABIANUS GESTRINIUS,

Rom. II: 14, 15.

ὅταν γὰρ ἴθνη πᾶ μὲ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τῷ νόμῳ
ποιῇ, ἔτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμοι. Οὔτινες ἐν-
δείκνυνται πρὸ ἔργων τὸ νόμον γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν;
συμμετρώσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων
τῶν λογισμῶν κατηλορεύων ἢ καὶ ἀπολογυμένων.

PROOEMIUM.

Inde a primis mundi incunabulis per
continuum seculorum seriem ad no-
stra usque tempora uti evidentissi-
ma ita & tristissima exstiterunt ex-
empla, quæ dementiam generis nostri non uno aut al-
tero, sed multiplici exhibent modo. Nam adeo corrup-
tum atque vesania sua fascinaturn est, genus nostrum
ut, felicitatem ex intimo pectore anhelans, eandem
vitiis potius, quam virtutibus sectandis, adsequi ad-
nitatur; & quamvis sana ratio atque revelatio Di-
vinitus nobis concessa nebulosa & procellosis tem-
pestatibus, mirum quantum, infuscata hæc tempora
ferenare semper allaboraverint; tanta tamen hæc
mortalium fuit perversitas, ut conjurato quasi fu-
rore vique maxime tyrannica oculorum suorum a-
ciem obtundere non erubescerent, atque duo hæc
lumina potius extincta, quam vesanam suam li-
centiam præcisam vellent. Ast quemadmodum o-

omnia, quæ hoc absolvunt universum, variis atque continuis mutationum vicissitudinibus sunt obnoxia, ita & singula secula suis non destituuntur characteribus, quibus a se invicem dignoscuntur, & quod nunquam satis deplorari potest, accrescente mundi ætate hominum accrescit malitia, quæ non potest non miseriam augere temporum. Inter cetera, quæ annorum constituunt seriem, præsens nostrum seculum, in multis felix, sed in plurimis maxime infaustum, eminet &, ne primum sibi vindicet locum, haud immerito vereor. Tot enim hoc ævum protulit monstra hominum, ut ubique spectris oculi feriantur nostri. Et quamvis neminem, modo non utrisque lippiverit oculis, existimaverim fore, qui hoc gratis dictum arbitretur; tamen vel quibusdam tantum verbis thesin stabilire nostram non pigebit, ne nimis iactabundis verbis, ut plerumque fieri solet, nostrum efferamus, seculum. Tantum abest ut animus mihi sit omnium malorum, quibus humanæ hocce tempore, vexantur res, perstringere farragines, ut potius vel brevissimis tantum attingam quantum naturalismus præsens deformat: seculum. Non nego naturalismum jam multis seculis ante fautores habuisse suos, qui clam vario modo rerum Christianarum successum impedierant; sed uti infinita alia sectarum genera hisce temporibus capita sua ad orbem Christianum dolendum in modum infestandum extulisse, ita & naturalismus numerosissima familia, monstrosoque sarmatorum phalange cavernis prorepere

stygiis, non sine tremore videmus. Non enim hodie clandestino armorum crepitu sanctissimam nostram adoriuntur religionem, sed scriptis publicis rationibusque vesane corrasis vitium hoc cerebri laborantis prodere temerario aggressi sunt ausu una cum antesignanis suis Francisco Puccio, Edvardo Herberto de Cherbury, qui archidux horum balatronum summo cum jure habetur, Matthæo Tindalio, Johanne Bodino, Tolando, Petro Chauvino, & qui sunt ceteri ejusdem furfuris. Ad horum castra defendenda nostris temporibus non unus aut alter sed plures catervatim, nescio quibus incantationibus seducti, sese contulerunt. Duplicis imprimis generis hi sunt homunciones, quidam enim necessitatem atque valorem meriti Christi non tantum admittunt, verum etiam urgent, sed notitiam hujus meriti non esse necessariam existimant; contendunt enim omnes, Deum rite ex ratione cognoscentes & colentes vi meriti Christi, quantumvis incogniti, salvatum iri. Quidam vicissim tantam necessitatem quam existentiam meriti Christi prorsus tollunt, hoc est totam religionem Christianam subvertere volunt, arbitantes solam religionem naturalem sufficere ad salvandos homines, poenitentiamque Justitiæ Divinæ, per peccata commissa & omissa infinitum in modum læsæ, facere quod satis est. Cfr. Schiub. instit. Th. Pol. Part. I: mam Cap. 3. §. 5.

Utraque harum sententiarum cum sanis rationis principiis, quibus veritas innititur & inconcussa, immo plane immota manet, inimicissimis dimi-

cat cornibus, quod etiam a viris, tam virtutis ac doctrina morum quam profunda philosophiæ veræ peritia maxime conspicuis fatis superque evictum est; adeo ut quædam ulteriora sudoris libamina horum verisipellium sophismatibus refellendis offerre si non frustraneum, saltem minus necessarium videatur: at quum hi neurospastæ maxima cum impudentia eandem semper recoquere cramben non erubescant atque multitudo eorum indies magis magisque accrescat haud a re alienum visum est mihi, ut specimen quoddam Academicum editurus, in quantum vires juveniles & angusta mea supellex permittunt *insufficienciam religionis naturalis* in hominibus salvandis breviter sed vividis atque nervosis delineem argumentis; quod ut tanto majore animi excipias candore, Benevole Lector spero fore, quanto certius est, te Religionis Christianæ partibus non fucato favere animo, ingemescereque indies crescente naturalismo, quo ceu macie infernali Religionem nostram sanctissimam jam extabescere atque turbari summopere dolemus. Summopere, inquam, dolemus, nam religione Christiana nihil origine Divinius, nihil felicitate præstantius, nihilque solatio suavius & abundantius mortalibus in hoc miserrimum theatrum datum est. Male religioni nostræ quam provida Numinis cura etiam post hac, ut hucusque fartam tectamque conservet, consulunt naturalistæ, sed multo pejus sibi ipsis, quibus tandem rationem veritatis oblata, sed gratis, non minus quam vesane spreta, reddendam esse certocertius novimus.

§. I.

Totum hoc stupendum atque artificiosissimum univ-
 niversum actualitate non a se ipso, sed per ma-
 num Divinam creatricem indutum esse, & conser-
 vante eodem numine existentiam suam continuare,
 neminem, nisi Atheum, qui sanam mentem sibi jam
 penitus exuit, dubitare posse putaverim, adeo ut in
 hoc demonstrando diutius immorari, æque superva-
 caneum sit, ac a præsentis nostri instituto alienum.
 Ast quemadmodum ex una parte extra omnem du-
 bitationis aleam positum est hominem ad mundum
 hunc, in toto suo complexu absolvendum, pertinere;
 ita ex altera evidentissimum est eundem a Deo quoad
 existentiam & existentia suæ continuationem ita de-
 pendere, ut si Deus vel per unicum tantum temporis
 momentum suam subtraheret activitatem atque vim
 conservandi, cito citius in pristinum suum relaberetur
 nihil. Porro exornavit Sapientissima Divina manus
 hominem intellectu & libera voluntate, ita ut non
 tantum bonum cognoscere, & a malo discernere, ve-
 rum etiam bonum rite cognitum appetere, malum
 vero averfari possit, & quod maximi est momenti, ut
 usu harum facultatum dependentiam suam a Deo fa-
 cillime agnoscere queat; in hoc enim summum con-
 sistit bonum, quod voluntas non potest non summo
 appetere nisu. Constat præterea ex consideratione
 summarum seu infinitarum Dei perfectionum, sapien-
 tiam Divinam nihil quicquam frustra facere, sed in o-
 mnibus suis actionibus sapientissimum sibi præfixum
 habere finem, qui in minimis maximisq; systema mun-

danum absolventibus mirifico cum splendore nostros stringit oculos, adeo ut ne ille quidem, qui talpa cæcior est, hanc rem in dubium trahere queat. Quis itaque est, qui non videat Deum concedendo homini intellectum atque liberam voluntatem intendisse aliquid, quod infinitis ejus perfectionibus maxime est dignum, sed hoc nihil aliud est nec salvis Divinis perfectionibus aliud esse potest, quam ut homo his sibi concessis facultatib⁹ rite utatur ad gloriam Divinam illustrandam amplificandamq; hoc est, ad Deum in rebus creatis se nobis sistentem cognoscendum, & intensissimo amoris affectu colendum, quod cum agnitione dependentiæ indissolubili conjunctum est nexu. Nam in duobus hisce momentis recte observandis totus insimul felicitatis hominis, quanta quanta sit, vertitur cardo; quippe tantum abest, ut actio humana, quæ non est conformis perfectionibus Divinis, hoc est voluntati Dei, felicitatem homines promoveat augeatq; ut potius eandem citius serius non concutiat solum, verum etiam ex toto evertat. Positis allatis simul ponuntur *tam possibilitas quam actualitas religionis naturalis* necessum est; nam hæc nihil aliud est, quam certus atque determinatus modus Deum rite cognitum colendi ex lumine naturæ. Patet hinc, vel nobis non monentibus, modum hunc Deum colendi solum inter homines obtinere; nam bruta animantia se a Deo dependere scire nulla possunt ratione, nec illis ullam competere videmus potentiam seu facultatem Deum cognoscendi actionesque suas ad voluntatem Divinam perfectissimam componendi conformandique, sed in omnibus

phy-

physica feruntur necessitate, quæ omnem religionis tollit possibilitatem, ad quam constituendam adeo necessario tria jam commemorata requiruntur momenta, ut vel unico horum sublato, evanescat tota religio, quod unusquisque, qui vel tantillum rei præsentis pensitaverit naturam, facillimo deprehendet negotio. Nam cognitio dependentiæ vel ideo est maxime necessaria, ne ea, quæ Deo summo debemus jure, vel nobismet ipsis vel aliis extra Deum adferamus, hoc est ne illos religioso prosequamur cultu, qui illud a nobis exigendi nullum habent jus, quia alioquin malignus etiam spiritus cultum sui a nobis postulare posset. Cognoscendus quoque est Deus, ne actionibus, quæ perfectionibus ipsius repugnant, cultum nostrum reddamus frustraneum vel potius nullum quia actionibus malis & perfectionibus Divinis adversantibus non colitur, sed blasphematur Deus, adeo ut ejusmodi cultus fictam non veram constituat religionem. Libera deniq; voluntate seu facultate actiones suas, religionem ejusq; exercitium absolventes, ad nutum Dei, ceu religionis auctoris, attemperandi præditus esse debet, qui religionis erit capax. Nam quid utilitatis nobis adfert cognitio dependentiæ & actionum, religionem constituentium, si necessitati ferreæ obnoxii foremus? certe nihil, quum omnia præter hanc necessitate naturæ ad suum finem pergerent obtinendum. Sed quid multis? hæc enim ad eo clara esse existimaverim ut non lippientes quidem, nedum illos, qui accurata mentis lance rerum pensitare naturam consueverunt, fugere queant. Hinc quid de illorum sententia judicandum sit, qui

qui religionem omnem pro invento politico habent plus satis illufefcit; nam licet antiquiffimi legum latores, Solon, Lycurgus, Numa & alii religionem institutis fuis ftabiliendis in multis conformaverint atque ad civitates confervandas adcommodaverint; eos tamen tanto minus religionem primum in mundum introduxiffe hominibusque obtrufiffe dici potest, quanto evidentius eft, uti jam demonftratum ivimus, ipfam naturam hominis ita comparatam adornatamque effe a creatrice manu Divina, ut ipfa homini religionem injungat observandam. Nam qui hoc negat, fimul admittat neceffum eft, quod Deus homini intellectum atque liberam voluntatem frustra concefferit, & demonfret religionem abfolvi feu potius confiftere in actionibus, quæ perfectionibus Divinis funt plane indignæ, hoc eft quod Deus vi perfectionum fuarum abfolute fummæ nulla ratione illud ceu bonum approbare queat ut nos ipfum ceu creatorem atque confervatorem noftrum infinite bonum ac benignum rite cognofcamus & cognitum amemus devotiffimæque veneremur pietate. Verbo: adftruat Deum improbare fuam gloriam ab hominibus promovendam, vel quod unum idemque eft, Deum negare fe ipfum atque fanctiffimam fuam existentiam. Quod uti absurdum eft dictu, ita & impium cogitatu. Lemuribus certe ftygiis adfimilandi funt *Nicolaus Machiavellus* & *Johannes Tolandus*, qui eo procefferunt audaciæ, ut contendendo religionem pro figmento cerebri humani habendam effe, omnem giganteam fuam exhaurire non vererentur impudentiam; non enim
tam

tam religionem quam ipsam naturam hoc fuffuris fui
fervore ridiculum in modum impugnare atque con-
culcare adnisi sunt hi homunciones.

§. II.

Adstructa atque stabilita existentia religionis na-
turalis, prius hominem ad religionem hanc sancte
& perfecte colendam obligari paucis demonstratum
ibimus, quam ad ipsas ejus adfectiones evolvendas
nosmet accingamus. DEUS non solum est ens in-
dependens, plane infinitum nullarumque rerum ex-
tra se indigum, in quo omnes perfectiones com-
possibiles quasi in vastissimo æternitatis oceano con-
fluunt, verum etiam Creator & Conservator omni-
potentissimus, qui ex liberrimo voluntatis suæ de-
creto hominem ex possibilitatis fasciis produxit &
productum benignissime conservat, quemadmodum
jam §. antecedente, quantumvis verbo, attigimus.
Occurrunt in homine, ut in reliquis rebus creatis,
tria realia, quæ provida Numinis cura atque dis-
positione directrice nullum, ne minimum quidem
momentum, carere queunt, existentia scilicet, vi-
res agendi, & actiones. Nam quemadmodum ab-
solute impossibile est ut efficere valeat homo ut ex-
istat; ita & nulla ratione fieri potest ut in exi-
stendo pro lubitu perennare queat, licet deistæ hoc
absurdum esse non arbitrentur, sed ex perfectione
rerum creatarum putant se colligere & concludere
posse ad vim se ipsum conservandi. Ast si qua e-
jusmodi vis esset possibilis, deberet illa, ceu di-
stincta ab ipsa existentia inesse essentiæ, atque sic

X nullus absolute necessaria, quia omnia illa prædicata, quæ
 essentiaæ competunt, ejus sunt indolis ut ~~multis~~
 mutationibus obnoxia esse queant, unde hoc se-
 queretur absurdum, quod res creata absoluta exi-
 steret necessitate, hoc est, ens contigens transfor-
 maretur in ens necessarium. Manet itaque incon-
 cussam existentiam hominis per solam vim Divi-
 nam esse continuandum; sed ut res sese habet cum
 existentia ita & cum viribus humanis agendi & a-
 ctionibus, ad quarum materiale quidem, non au-
 tem formale, ut dici solet, vis Divina sustentatrix
 concurrat, hoc est, conservat quidem DEUS vim
 agendi, qua actio producitur, non vero determi-
 nat hanc vim ad hanc vel illam actionem susci-
 piendam; hæc enim determinatio seu limitatio
 principii activi est accidens quoddam hominis, cu-
 jus causa conservatio Divina non est, quippe quæ
 eadem habeat objecta, ac creatio, quæ circa acci-
 dentales hominis limitationes non versatur. Conf.
 Waller. Prænot. Theol. Part. 2. §. II. Præterea
 non exornavit solum creatrix Divina manus ho-
 minem existentia viribusque agendi seu facultati-
 bus intelligendi & libere volendi, verum etiam to-
 tum hunc vastissimum rerum oceanum eam ob
 causam produxit atque ita adornavit conservat-
 que, ut omnia, quæ in eo deprehenduntur, suo
 modo ad felicitatem hominis promovendam au-
 gendamque omnes suas conferat vires, adeo ut
 non tantum nosmet ipsos, verum etiam omnia &
 singula, quæ habemus, in totum, DEO Ter Op-
 timo

timo Maximo debemus. Ex his iusta iudicii trutinâ ponderatis luce meridiana clarius liquet DEO in nos competere jus plane illimitatum atque perfectum, cui, ut obligatio ex parte nostra, eademque perfecta, respondeat necessum est, quia illud sine hac ne concipi quidem, nedum existere posset. Et cur DEO non obligati simus nullam, quæ obstat, video rationem; nam habet homo intellectum, quo sine ulla difficultate potest perspicere se DEO se ipsum omniaque sua exactissime atque ita debere ut DEUS pro arbitrio absque omni restrictione nos resque nostras, seu rectius nobis ex benignitate infinita concessas commodatasque, disponere queat; habet porro homo liberam voluntatem, qua hoc Divinum in nos jus agnoscere venerarique potest. Verbo: est homo capax obligationis, quæ nihil aliud est, quam necessitas moralis ex jure superioris orta, & positis iustis causis obligandi, hoc est posito vero atque iusto superiore ut in præsentî casu, ponitur hominem re ipsa esse obligatum actiones suas ad hujus nutum determinandi. Diximus in antecedentibus. DEUM esse ens perfectissimum atque independens, (utpote in Theologia Naturali invictissimis demonstratur argumentis) eamque ob rem non potest non voluntas ipsius quoque esse perfectissima atque independens, quæ nullam aliam agnoscit volendi normam, quam ipsas suas perfectiones, quas non potest non approbare & ex exacta earum convenientia summam capere voluptatem.

Nam sublata hac volendi norma DEUS ipsas suas perfectiones earundemque convenientiam improbare posset, atque sic non foret ens absolute perfectum, quod nemini, cui sanum est sinciput, arripere potest. Pleno itaque hinc sequitur alveo, quum homini vi antecedentium perfecte injectum sit ut juri DEI faciat quod satis est, nullam eum aliam liberarum actionum suarum determinandarum habere posse normam, quam perfectiones Divinas, ad quas si obligationi suæ, id est, voluntati Divinæ obliganti litare velit, totus conformandus est. Complexus perfectionum Divinarum, quatenus a creatura rationali agnoscitur vocatur gloria Divina respectiva. Vid. Wall. Prænot. Theol. Part. I. §. 91. Hinc actiones suas liberas ita componere ut in omnibus cum perfectionibus Divinis convenient, nihil aliud infert, quam gloriam Divinam summo nisu omnibusque viribus promovendam intendere, quod ut homo faciat, perfecte obstrictus est. Ast quum actiones nostras liberas ad perfectiones Divinas, seu gloriam Divinam illustrandam amplificandamque conformamus, significamus hoc nos perfectiones DEI magni immo maximi facere, hoc est DEUM venerari, ejusque honorem intendere, quod idem est, ac colere DEUM. Patet itaque plus satis ex illis, quæ jam in hac §. attulimus, nobis perfecte injungi cultum DEI, eundemque perfectissimum, quippe qui in omnibus, si quidem voluntati Divinæ exactissimam hujus cum perfectionibus Divinis conformitatem immutabili-

ter

ter exigenti, acceptus fuerit proinde cum gloria Divina consummatissimam habere debet harmoniam. Religio & cultus DEI in præsentī pari passu ambulant; quia hic comprehendit actus, qui per perfectiones Divinas, ceu motiva, determinantur, vel, ut Ribovius definivit, consistit in actionibus ad quas e-dendas per cognitionem DEI atque operum ipsius de-terminamur, Vid. Inst. Theol. Dogm. ejus §. 93. illa vero absolvitur modo DEUM colendi, qui quoque per ipsas Divinas perfectiones determinatur. Ingreditur itaque determinatus modus DEUM colendi ipsum cul-tum DEI, quo heic non quemcunque intelligimus cul-tum, sed illum solum, qui per perfectiones Divinas ex lumine rationis rite cognitas est determinatus. Sed ut brevibus rem expediamus nostram: sūdo clarius jam patere existimaverimus, nos eodem modo, quo ad DE-um colendum obstringimur, etjam ad religionem na-turalem amplectendam & ad omnes singulasque eas a-ctiones, quæ hæc nobis injungit, perfecto præstan-das vi allatorum sine ulla limitatione obligatos esse.

§. III.

His præmissis ad *adfectiones religionis nostræ* delineandas, ut jam pergamus instituti requirit ratio. Religio hæc naturalis est *universalis*, hoc est, non u-num aut alterum hominem, sed omnes & singulos, quotquot fuerunt, sunt & unquam futuri sunt, ad su-am observantiam adstringit. Nam quum omnes a DEO ceu creatore & conservatore suo uno eodemq; depen-deant modo, atq; omnes iisdem facultatibus essentiali-bus, obligationi non tantum locum relinquentibus,

verum etiam eandem necessario requirentibus, exor-
nati sint, non possunt non omnes quoque æquali ra-
tione huic religioni esse subiecti alioquin canon: posi-
tis iisdem determinantibus ponuntur eadem determi-
nata, non esset verus. Hinc nullus mortalium cujus-
cunque generis, indolis & status unquam gloriari de
ea re potest, quod sit exceptus ex actionibus præstan-
dis, quas religionis hujus rigor immutabile habet jus
postulandi. Huic scilicet universalitati accedit *summa
religionis hujus conformitas & convenientia cum perfectio-
nibus Divinis*. Quia ut voluntas Divina nullam aliam
volendi normam habere potest ob suam absolutam in-
dependentiam, quam perfectiones suas infinitas, uti
jam antea monuimus, ita nec ulla alia religio ipsi se
approbare quam quæ ejusmodi absolvitur actionibus,
quæ ex asse concordant cum summis ipsius perfectio-
nibus. Ex asse, inquam concordant; nam si religio
Deo accepta in quibusdam constaret ex actionibus Di-
vinæ naturæ consentientibus, in quibusdam vicissim
eidem repugnantibus, Divina voluntas etiam in qui-
busdam perfectiones approbaret suas, in quibusdam
vero easdem improbaret, quod ut maximam involvit
imperfectionem, a qua voluntas Divina est remotissi-
ma, ita nec unquam in Divinam voluntatem ejusmodi
quadrat religio, quæ prædicatis sibi invicem repugnan-
tibus constituitur, eamq; ob rem potius in non entium
numerum releganda, quam religionis nomine colen-
da sit. Ex accurata hac religionis naturalis conformi-
tate cum perfectionibus Divinis sequitur eandem quo-
que esse *immutabilem*. Nam quandoquidem perfectio-
nes

nes Divinæ ob summam essentia Dei immutabilitatem nullam admittunt mutationem, ita his iisdem absoluta necessitate manentibus, omnis quoque actionum cum illis conformatio immutabitur eadem manet; quia alioquin absurditates modo profligatae recurrerent contradictoriamque suam exuerent naturam. Hinc non potest non fieri quin actio, vel tantillum a regula hac immutabile exorbitans & in devios vitiorum tramites inclinans in religionem impingat, & quum obligationem sibi injunctam solvere aut destruere neutiquam valeat, jure Dei violato in reatum incurrat. Pone contrarium. Hoc idem esset ac si Deus in quibusdam actibus vellet declarare hominem a voluntate sua independentem, quod tam illimitato Dei juri in homines & omnimodæ hominis dependentiæ a Deo ex toto repugnat quam absolutæ voluntatis Divinæ immutabilitati maxime inimicum est. Hanc observationem, immotis omnino fundatam basibus, tanto magis impræsentiarum necessariam duximus, quanto certius constat, satisfactionis vicariæ necessitatem in summa hujus veritatis stabilitate suas defigere radices. Nam qui hæc allata sana perlustraverit mente, non poterit non summopere detestari eorum dementiam, qui contendunt Deum salvis suis perfectionibus, sine facta satisfactione peccata remittere, hoc est, illorum difformitatem atque pugnam cum sanctissimis suis perfectionibus approbare & ceu bonum quoddam agnoscere posse. Dic quæso, unde voluntas Divina absolute perfecta hanc perfectionibus suis contrariam volendi normam deducet? forte ex cæca ignorantia perfectionum

num suarum, qua absurdus Deo, qui unico simplicissimo intellectus sui infiniti actu omnia tam possibile, quam etiam actualia distinctissime adæquatissimeq; contemplatur, affingi nihilominus potest. Rationem certe humanam nunquam sibi adeo lenocinaturam fuisse vix & ne vix quidem crederem, nisi tristissima hoc argueret experientia. Ast hæc evoluta corruptione naturæ humanæ, melius in parte posteriori, ad quam hæc reservamus, ob oculos poni possunt. In religione colenda motiva actionum eandem determinantium deducenda sunt ex perfectionibus Divinis rite cognitis, sed illa ipsa motiva, quæ vel ex perversa attributorum Divinorum cognitione vel ex alio quodam cunq; principio deducuntur, non sunt vera, sed potius nulla, eamque ob rem tantum abest ut illæ actiones, quæ per hæc motiva suscipiuntur, religionem constituent veram, ut potius eandem penitus evertant, peccatorum augeant numerum, & DEum religiose colendum blasphemant atque justiciam ejus ad vindictam exigendam excitent.

§. IV.

Evolutis hisce, jam perfectionem, atq; sufficientiam religionis naturalis ut paulo attentius rimemur præcipuo quodam modo præsens nobis injungit propositum. Perfectio in genere considerata est vel essentialis vel accidentalis; hæc est consensus determinationum accidentalium; unde vel nobis non monentibus patet religioni naturali in se considerata nullam perfectionem adferi posse accidentalem; quia religio hæc est immutabilis atq; infert certum & a Divinis ex ratione rite cognitis perfectionibus determinatum modum DEum colendi, adeo ut religio hæc

hæc non possit in hoc statu quam in alio quo demum cunq;
casu esse perfectior & imperfectior. Sed alia est res, quan-
do religio hæc accipitur in concreto, h. e., quando actio-
nes, religionis exercitium magis, quam ipsam religionem
absolventes, in hoc vel illo homine magis vel minus cum
perfectionibus conveniunt Divinis. Hinc male rem a-
gunt suam, qui religionem naturalem in abstracto consi-
deratam existimant esse imperfectam & insufficientem,
quum potius hæc imperfectio & insufficientia hominibus
adjudicanda sit, qui religionem hanc rite non colunt, nec
præceptis ejus servandis ob contractam impotentiam suf-
ficiunt. Nam hoc certe perinde foret, ac si quis cæcus,
seu qui oculorum lumina penitus amisit, arbitraretur so-
lem ideo imperfectiorem factum esse vimq; ejus illumi-
nandi non sufficere mundo collustrando, quod oculos i-
psi⁹, cæcitatis tenebris extoto involutos, jubare suo corru-
scante non irradiet & illuminet, quæ concludendi ratio est
maxime absurda, sed ut sol manet immutatus & in no-
tione sua perfectus ita & religio naturalis, quamvis ho-
minibus in miseria atque cæcitate sua, hoc est, in defe-
ctu virium constitutis, non conferat salutem æternam.
Perfectio essentialis est consensus determinationum es-
sentialium; hanc perfectionem religioni naturali compe-
tere res loquitur ipsa, & consistit in consensu atque con-
formitate præceptorum, quibus hæc religio absolvitur,
cum perfectionibus DEI religioso cultu prosequendi, suf-
ficit enim hæc ad finem Divinitus intentum obtinendum,
hoc est, ad salutem hominibus conferendam & gloriam
Divinam illustrandam, modo ita ab hominibus adhibea-
tur ac intentio Divina atque ipsa religionis hujus interna

natura requirit; hoc est, modo obedientia omnibus partibus absoluta & nullis vitiorum intervallis interrupta maxima minima, quæ hæc religio nobis injungit, præcepta observentur. Nam quemadmodum hæc Religio DEUM, qui in omnibus nonnisi optimis atque ad fines suos consequendos sufficientissimis utitur mediis, pro auctore agnoscit suo, ita & non potest non religio hæc in se & sua natura esse perfectissima & sufficientissima, ceu medium a DEO ad gloriam ipsius promovendam salutemque hominibus conferendam sapientissime constitutum. Concedimus atque summo opere urgemus, ut in parte posteriori Divina favente gratia quoque demonstraturi sumus, hanc religionem, salva essentiali ejus perfectione & sufficientia manente, hominibus corruptis non sufficere, quia hæc religio non est ex intentione Divina medium quoddam ad corruptos beandos accommodatum, sed uti ipsa est perfecta, ita & perfectos requirit homines, corruptos vero ob neglectam observantiam vi perfectionis suæ condemnat pœnisque, unicuique delicto proportionatis, adficiendos enunciat; alioquin non esset perfecta, si scilicet hominibus, vesana peccandi licentia furentibus, indulgeret & sine præstita satisfactione parceret. Patet itaque ex his sine ulteriori disquisitione, qua ratione religio hæc naturalis, sit insufficiens atque imperfecta, nimirum non ratione auctoris, qui est DEUS perfectissimus, nec ratione determinationum suarum essentialium, quæ nunquam sibi invicem contradicunt, sed semper suavissima consentiunt harmonia, nec ratione virium homini Divinitus concessarum, ut in sequenti evincemus paragrafe, sed ratione subjeutorum, quæ, ob

corruptionem propria culpa contractam, tantam perfectionis vim, quanta religio eminet naturalis, ferre non possunt. Eleganter itaque Stapher in *Grundlegung zur wahren Religion*, Erster Theil. Cap. 5. §. 1. dixit: Die natürliche Religion ist in sich selbst vollkommen / sie begreift auch alles in sich / was zu ihrem wesen und zu ihren absicht gehöret / sie schreibt dem Menschen solche pflichten vor / das / wenn er die selbe niemahl übertreten / sondern allezeit auf das genaueste beobachtet hätte / er dadurch zu einer wahren und immerwährenden glücklich-
seligkeit hätte gelangen würden / ic.

§. V.

Verissimus est canon: DEUS nihil facit sine ratione sufficiente, sed potius, ut in essentia sua est sapientissimus ita & actionibus suis fines intendit sapientissimos; sed qui vult finem, ut & media, quibus finis est obtinendus, velit, necessum est; quia alioquin frustraneo labore atque nisu ad finem fertur, cujus tamen nunquam compos sine mediis fieri potest. Quod ut de DEO adseratur, maxime impium est. In antecedentibus pluribus jam adstruximus voluntatem Divinam gloriam suam illustrandam, & quod cum hoc est conjunctissimum, felicitatem hominis promovendam velle, hoc est, religionem naturalem hominibus injungere colendam; hominem quoque ad voluntati huic Divinæ satisfaciendam perfecte obstringi; sed ad impossibilia nulla datur obligatio, hoc est, si hominī nullæ competerent vel saltem nunquam competissent vires, quibus ea præstare posset quæ Religio Naturalis ei injungit facienda & omittenda, nec homo obligatus
C 2
esset

esset ad ea præstanda, quia injustum foret requirere ea, quæ vires datas seu concessas ex toto transcendunt; quippe quod et jam idem foret, ac velle finem, sed media ad eundem obtinendum necessaria respuere, quod de DEO dici nequit, ut modo observavimus. Patet itaque Deum ter Optimum Maximum homini concessisse *vires sufficientissimas ad ea perfecte præstanda, quæ religio naturalis ab ipso summo requirit jure*, hoc est, DEUM in prima creatione non potuisse non exornare hominem sufficiente intellectus lumine, quo sanctissimam ejus voluntatem aliasque infinitas ejus perfectiones facillime cognoscere potuisset, & voluntatis rectitudine, qua nihil quidquam appetere potuisset, quod cum sanctitate Divina & repræsentationibus intellectus distinctis pugnaret. Nam sanctissimam voluntatem Divinam nihil quicquam approbare posse, quam quod est perfectum seu perfectionibus Divinis conveniens jam sæpius diximus, ergo nec hominem nisi perfectum producere potuit, quod non factum esset, si homo insufficientia virium, hoc est, malo morali conspurcatus in theatrum actualium processisset. Posset veritas hujus rei pluribus adstrui, sed quum brevitatis proposita, ut in his diutius immoremur, prohibeat, atque ipsa hæc veritas adeo clara sit, ut ex allatis accurata scrutinii lance pensitatis unicuique ad oculum usque pateat, ulteriori demonstrationi superfedemus. His præmissis in posteriori parte, Divino sub auspicio, religionem naturalem esse insufficientem ad salvandos homines demonstraturi sumus: Interea Deo ter optimo maximo immortales agimus gratias, quod nos, in horrenda miseriarum vincula conjectos, mirifico revelationis suæ jubare collustrare mediumque reconciliationis nobis patefacere voluerit Illi itaque soli sit gloria in æternum!

Eruditissimo

Domino AUCTORI.

AMICO SINGULARI.

Quemadmodum atras tempestates ac sævientes procellas excipit alma serenitas & post nubila Phœbus emicat, ita quoque assiduos labores in studiis tractandis dulces subsequuntur fructus. Te, Amice Optime, hoc jamjam satis comprobare quis non videt; quum hac elegantissima dissertatione maxima doctrinæ Tuæ probæ nobis das documenta Tibi igitur scandenti pulpita Phœbi, ingenii dotes præclarosque Tuos ausos jam Gratulor Præterea laureum fertum, quod Apollo Tibi reddet, dignum omnino industriæ Tuæ præmium. Ex intimo denique pectore voveo, velit Summum Numen Tuis nunquam non favere coeptis.

Ita applaudere voluit

ERLANDUS JACOBUS TÖRN,

Pereximio atque Præstantissimo

Domino RESPONDENTI.

AMICO DILECTISSIMO.

Nihil fere est, quod cordatum hominem magis delectat, quam amicos suos & propinquos promerito maerari honore. Quid igitur miri, quod hacce data occasione, meum in te affectum publica gratulatione tester, cum præter intimam, quam sancte coluimus, amicitiam, sanguinis etiam conjuncti simus vinculo Gratulor itaque Tibi, Amice Dilectissime, maturos in studiis litterarum progressus, quorum primum jam edis specimen. Gratulor carissimis & honestissimis tuis Parentibus, atque cognatis honoratissimis in te gaudium maximum. Gratulor etiam mihi ut ceteros taceam, probata fidei amicum. Opto denique, dignetur summum numen tuis egregiis conatibus ita in posterum adesse ut vergant in ejus gloriam, tuum aliorumque commodum exoptatissimum. Sic vovet vovebitque

Tuus exasse

MAGNUS KYANDER.

Wiburgensis.